

Doc. dr. sc. Katja Bakija, Mislav Ćimić*

Časopis Sveta Cecilija kao društvena činjenica i zrcalo hrvatske kulturne, crkvene i glazbene baštine

Časopisi su filtri društvenih i kulturnih utjecaja i važna sastavnica povijesti književnosti. U povijesti književnosti nezanemariv je njihov utjecaj na razvitak i bogaćenje informativnoga književnog standarda. U svim je kulturama i književnostima uloga časopisa kao »motora književnosti« neupitna.

Proučavanje književne periodike daje i znanosti o književnosti nove dimenzije, a kako »svaki studij književnosti počiva zapravo na studiju njene periodike«, stoga su i književni časopisi važan dio zgrade svake nacionalne književnosti, moderator njezina razvoja te zato nezaobilazan u svakom bavljenju književnošću. Književni časopisi uvijek su ona pokretačka snaga književne produkcije koja vuče naprijed i koja rastresa močvarnu situaciju prividna književnog mira. U povijesti književnosti nezanemariv je njihov utjecaj na razvitak i bogaćenje informativnoga književnog standarda. U svim je kulturama i književnostima uloga časopisa kao »motora književnosti« neupitna. Oni su uvijek pomoćno sredstvo i poticaj njezina razvoja, a ujedno i zrcalo njezinih mogućnosti i dosega. Časopisi, revije, smotre, almanasi, listovi po svojoj koncepciji i uredničkim nakanama, tematskom rasponu, motivskom krugu interesa, pouzdan su pokazatelj i barometar svih najznačajnijih tijekova i pulsiranja u jednoj književnosti. Životni krvotok svake nacional-

ne književnosti ogleda se u pulsiranju i ritmu književnog života i književne politike baš u časopisima. Također su časopisi i prostor izmjenjivanja ideja i mišljenja, stvaranja poetika i škola, prostor ponekad oštih polemika i sukoba. U njima se potiču i rađaju ideologije, ispravljaju pogreške ili obrnuto. »Književne su smotre kakvi su pisci koji u njima surađuju i oni što ih uređuju; a dotični suradnici su onakvi kakve ih urednici biraju.«¹ Periodičke publikacije su i pouzdani svjedoci vremena u kojima nastaju i žive, svojevrsan most od svojih suvremenika prema budućnosti, zaustavljena sjećanja i dokumenti o životu, djelovanju, svjetonazoru ljudi u određenom vremenu – »povijest sastavljena od spisa u književnim oblicima«, kako je Stanislav Šimić odredio književnu smotru u svojoj, često citiranoj tekstu u *Hrvatskom kolu*.²

Također su časopisi i prostor kritičkog ispitivanja novih književnih kretanja i teorijskih vide-

nja. U časopisima se sustavno prate i kritički analiziraju novi književni pokreti i smjerovi. Oni su poligoni gdje se izgrađuje nova misao o vlastitoj i drugim književnostima te su tako »rasadnik novih ideja i njihov sijač, utemeljitelj, a isto tako i selektor i probirač«³, a nezamjenjiva je njihova uloga u kritičkom ocjenjivanju i selekcioniranju recentne književne produkcije, što je preduvjet njezine objektivne povijesne valorizacije.

Određujući časopis kao periodičke publikacije⁴ moramo ustvrditi da je časopis »takva književna činjenica koja se događa ili se dogodila u jednom vremenskom intervalu«⁵, a bitno je određuje trajanje, življe-

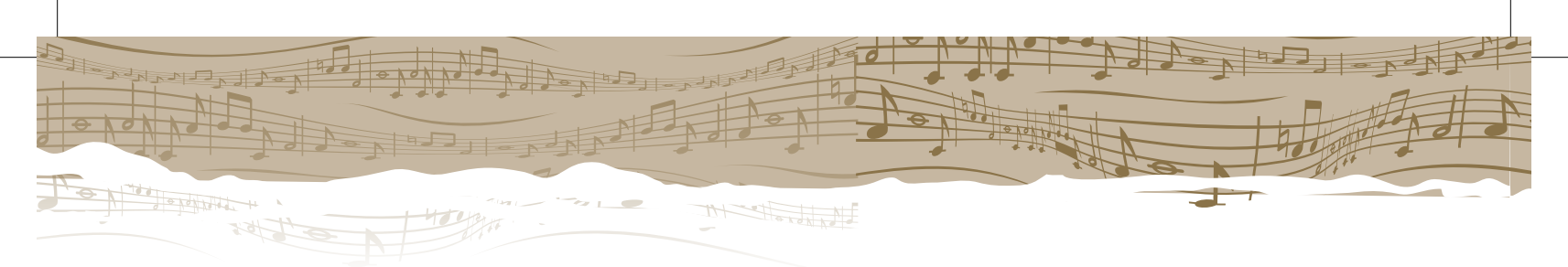
³ Branimir Bošnjak, »Književni časopisi«, *Republika*, 3 (1980.), 258.

⁴ Uzmimo za primjer znanstvene i znanstveno-stručne časopise, koji, ovisno o području vlastitog interesa i uređivačkoj politici lista, najčešće izlaze od jedanput do 12 puta na godinu. Iznimke su međunarodni multidisciplinarni časopisi, tzv. znanstveni tabloidi *Science* i *Nature*, koji izlaze tjedno.

⁵ Dušan Ivanić, »O prirodi časopisa«, *Književna istorija*, 6 (1973.), 58.

¹ Stanislav Šimić, »Književna smotra«, *Kolo* 6 (1953.), 114.

² S. Šimić, »Književna smotra«, 118.

nje, dakle početak, tijek i kraj, ali i uzrok pojavljivanja i priroda uključivanja u red činjenica književnosti. Časopis je djelo skupine ljudi, uglavnom na čelu s glavnim urednikom, a sadržaj u pravilu karakterizira usmjerenost na više sadržajnih formi, više odrednica kojeg fenomena. Svaka od činjenica života časopisa – periodičnost, usmjerenost na više oblasti, vezanost uz vrijeme nastanka, vrste priloga, broj suradnika, mogu se posebno analizirati. Iako ima i autorskih časopisa, u kojima svi prilozi potječu od jednog autora, oni su obično djelo uredništava, a baš podudaranje namjera urednika i ostalih suradnika stvara profil i fizionomiju pojedinog časopisa i usmjerava vrijednosne poruke upućene čitateljskoj publici te dovodi do važne uloge koju časopisi imaju u književnom životu.

Značaj recepcije pojedinog časopisa ističe se i eksplicitno u vidu naslova i podnaslova, različitih uvoda, programa i proglašenja čime se naznačuje krug kojemu je dotična publikacija namijenjena. Upućenost na određenu čitateljsku publiku očituje se i u proglasima i pozivima na pretplatu.

Časopis se kao komunikacijski medij u znanosti prvi put pojavio davne 1665. godine. U Parizu u siječnju te godine izašao je prvi broj časopisa *Journal des sçavans* (*Journal of the learned*), a u Londonu u ožujku te godine izašao je prvi (pravi) znanstveni časopis – *Philosophical transactions of the Royal Society of London*, koji kontinuirano izlazi i danas. Prvi časopis na njemačkome bio je prijevod *Journal des*

Značaj recepcije pojedinog časopisa ističe se i eksplicitno u vidu naslova i podnaslova, različitih uvoda, programa i proglašenja čime se naznačuje krug kojemu je dotična publikacija namijenjena.

sçavansa, a izlazio je od 1667. do 1671. godine. Prvi njemački časopis bio je *Acta eruditorum*, koji je počeo izlaziti 1682. godine. Kad govorimo o Hrvatskoj, vrlo je važno istaknuti da se na našem tlu časopisi javljaju ranije u usporedbi s ostalim slavenskim zemljama. Prvi znanstveni časopis u Hrvatskoj bio je *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku*, koji je izlazio od 1851. do 1875. godine. Najstariji časopis koji još uvijek izlazi je *Napredak*, a koji je počeo izlaziti 1859. godine, uz nekoliko izmjena naslova.

Mogući su različiti pristupi časopisu kao književnoj činjenici. Dušan Ivanić u svojoj raspravi *O prirodi časopisa* govori o sinkronijskom i dijakronijskom tipu proučavanja časopisa. O fizionomiji određenog časopisa može se govoriti tek kad prestane izlaziti, jer se tako zanemaruju trenutne oprječnosti, tematski, urednički i stilski odmaci te ga se proučava isključivo kao totalitet jedinstvene strukture. Taj sinkronijski pristup na jedan način može biti *contradictio in adjecto*. Dijakronijski pristup podrazumijeva proučavanje časopisa u nastajanju ili trajanju, kad se pojedinačno postupno transformira u jedinstvenu formu. Zanimljivo je i pitanje funkcioniranja pojedinačnih priloga u časopisu kao cjelini, ovisno je

li riječ o jednom broju ili skupini brojeva. Zapravo, struktura časopisa je u određenom smislu nezavisna o strukturi posebnih priloga objavljenih u njemu. Taj odnos pojedinačnih struktura (tekstova) i opće strukture (samog časopisa) može se promatrati tek na širokom planu književnog života i književne povijesti, smještanjem u pripadajući kontekst određenog povijesnog i književnog trenutka. Ondje se ostvaruje i najvažnija odrednica časopisa kao nositelja kulturnog i književnog života, u kojima se kao u zrcalu odražavaju različita strujanja, socijalni, politički i književni pogledi, koji se često bez ozbiljnog bavljenja časopisima ne bi mogli pravilno razumjeti i objasniti. Govoreći o činjenici i načinu postojanja časopisa kao pojave i kao forme, spominje se njegova unutarnja disonantnost⁶ – forma časopisa je i jedinstvena i parcijalna. Niz pojedinačnih elemenata daje značaj cjelini, a cjelina se javlja kao nova kvaliteta. Razina različitih priloga i suradnika posebno je strukturna crta, a drugi plan je onaj okvirni, urednički, opći. U pristupu proučavanja časopisa ti planovi su neodvojivi i međusobno uvjetovani.

Kao forma časopis podrazumijeva unutar pojedinačnih primjeraka neku sustavnost, podudarnost u jednoj ili više temeljnih konvencija, bez obzira na to što su one iz broja u broj povezane raznolikom sadržajima. Tako se može govoriti o formativnoj vrijednosti pojedinih rubrika, koje onda funkcioniraju kao shema unu-

⁶ D. Ivanić, »O prirodi časopisa«, 60.

tar koje se nalaze odgovarajući sadržaji. Sustavnost časopisi na poseban način dobivaju svojom temeljnom formom – člancima.⁷ Prvi znanstveni časopis imao je zadaću gotovo poštanskog sandučića u kojem su se razmjenjivala mišljenja u formi pisama. U ožujku 1665. godine Henry Oldenberg proširio je ulogu neslužbenoga poštanskog sandučića za znanstvenu korespondenciju u Engleskoj i Europi pokrenuvši mjesečnu publikaciju tehničkih pisama u časopisu *Philosophical transactions*, čime je *de facto* rođen znanstveni članak. Budući da je nastao iz forme pisma i eseja, u natjecanju s knjigom⁸ znanstveni je članak, kao nov oblik komunikacije, razvijao (a razvija još uvijek) svoj stil i format u skladu sa zahtjevima znanosti, književnosti, publikacije u kojoj izlazi i dr. Suvremeni časopisi donose članke koji se mogu kategorizirati kao znanstveni, pregledni, stručni, prikazi, komentari, pisma uredništvima te razni prilozi u okviru posebnih rubrika. Ovisno o uređivačkoj politici uredništva, ali i funkciji kao medija, časopis može biti uže specijaliziran za koje područje (npr. *Čakavska rič*, *Slovo*, *Vjesnik arheološkog muzeja Hrvatske* itd.) ili multidisciplinarni odnosno interdisciplinarni (npr. *Periodicum biologorum*, *Liječnički vjesnik* itd.).

U tekstu *Književni časopisi* Branimir Bošnjak govori o tri tipa književnih časopisa. U prvoj sku-

Za časopise svakako je značajno i postojanje zadovoljavajuće časopisne kritike. Stanislav Šimić se zalagao za dignitet kritike kao ravnopravna dijela književnosti i istinskog korektiva recentne književne produkcije. »Od kritike se hoće da je ne bude... Koliko u našim današnjim književnim revijama izlazi kritika što nisu pa ovako pa onako pa ništa, ili koje nisu ponavljanje poznatosti?«

pini su časopisi sa sociološkim ili filozofskim podupiračima – imaju manje-više lokalne kriterije i podvrgavaju se zakonitostima ponude koja se dobije. Vode brigu o autorima koji tek dolaze, i to su uglavnom entuzijastička glasila, uz koja se vežu edicije kratkog daha. Nekad takvi časopisi pokreću avangardna i kontroverzna književna gibanja, jer su nezavisniji od potvrđenih i u dugom razdoblju prisutnih književnih glasila. Imaju malu nakladu i uglavnom služe kao vježbališta i poligoni buduće književne djelatnosti. Drugi tip predstavljaju časopisi koji su se potvrdili u svojoj sredini i postali dio njezine reprezentativne kulture, s velikim i stalnim brojem lokalnih i suradnika iz drugih kulturnih središta. U svojoj uređivačkoj koncepciji ti časopisi njeguju priznate vrijednosti i okupljaju poznate predstavnike suvremenoga književnog života. Treći tip književnog časopisa je onaj koji izlazi u glavnim središtima i ima već potvrđen utjecaj i izgrađenu informativno-kulturnu ulogu.

Takvi časopisi su verifikatori novih strujanja, ocjenjivači, interpretatori i predstavljači novih djela. Odlikuje ih mnogostruko praćenje kulturnih zbivanja i njihova vrijednosna prosudba, a njihova uredništva okupljaju veći broj ljudi koji profesionalno prate određene segmente književnoanalitičkog ili informativnog bloka i tako obavljaju svoju ulogu na široku području jedne književnosti.

Za časopise svakako je značajno i postojanje zadovoljavajuće časopisne kritike. Stanislav Šimić se zalagao za dignitet kritike kao ravnopravna dijela književnosti i istinskog korektiva recentne književne produkcije. »Od kritike se hoće da je ne bude... Koliko u našim današnjim književnim revijama izlazi kritika što nisu pa ovako pa onako pa ništa, ili koje nisu ponavljanje poznatosti?«⁹ Kritičko prosuđivanje važno je u književnoj periodici, ono usmjerava i vuče naprijed, jer »nema li u njoj nikakve nove kritike, smotra je onda magazin ustajale književnosti«¹⁰. Na značenje i ulogu kvalitetne književne kritike upozoravali su i drugi: »Prva je konstatacija, dakle, da smo još uvijek daleko od toga da bismo mogli reći da naša kritika zadovoljava po kvantitetu. No naša kritika ne zadovoljava ni po kvalitetu... Kritika se naravno ne stvara u kratko vrijeme.«¹¹

Časopisi su i poligoni za nove ideje. U prošlosti su različite

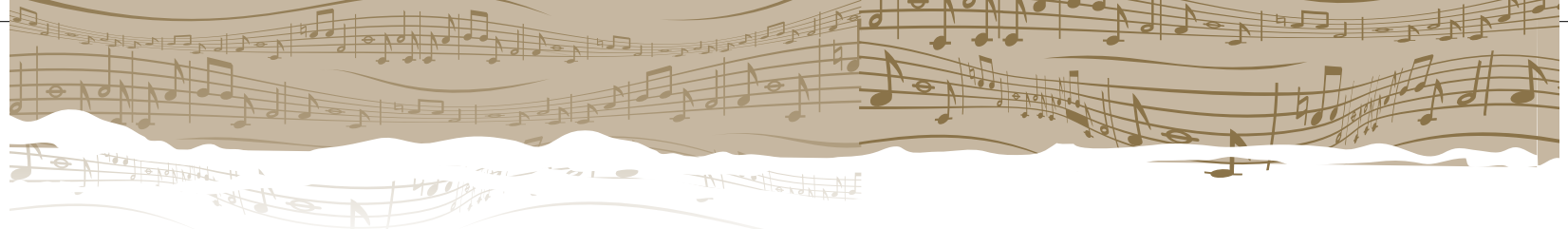
⁷ Temeljnome u smislu prepoznatljivosti, jer je ipak temelj novinarstva vijest!

⁸ Taj podatak dalje potvrđuje i ilustrira neodvojivost časopisa od književnosti i književne produkcije!

⁹ S. Šimić, »Književna smotra«, 116.

¹⁰ S. Šimić, »Književna smotra«, 117.

¹¹ Marin Franičević, »Uvod u diskusiju o našim časopisima«, *Letopis Matice srpske*, 362 sv.1 (1948.), 49.

književne periodičke publikacije, što su ih pokretali pojedinci ili generacije okupljene oko zajedničkih pogleda, svakako potaknule napredak hrvatske književnosti. Po njima su ušle u književnost nove ideje, po njima se, pa i po onima najneznatnijima, i kako često mislimo, marginalnima, naša književnost pročistila, izgradila, informirala. Bez njih se i neki pisci ne bi izrazili kao književne osobe. Neke od velikana hrvatske književnosti vezujemo uz imena časopisa koje se pokretali i uređivali, npr. Miroslava Krležu i Augusta Cesarca uz *Plamen* (1919.), *Književnu republiku* (1923.), Krležu kasnije još i uz *Danas* (1934.) i *Pečat* (1939./40.), a Antuna Branka Šimića uz njegove ekspresionističke časopise *Vijavicu* (1917.) i *Juriš* (1919.). Naravno, periodika ovisi o onome tko je uređuje, on daje ton i usmjerava, a uređivačka politika tijekom povijesti hrvatske književne periodike bila je i ogledalo društvenih i političkih prilika, dakako, i odraz književnog života, jer »svako doba ima svoju književnost, a i svaka književnost ima svoju periodiku prema kojoj se upravo te mijene – mijene u onome, prije svega, što nazivamo književnim životom – najbolje očituju«¹².

Kao plodonosne i značajne, a i reprezentativne u kontekstu brojnih većih i manjih publikacija, onih kraćega i dužeg vijeka, Stanislav Šimić ističe *Vienac*, *Savremenik*, *Hrvatsku njivu* (*Jugoslavensku njivu*) i *Kritiku*. Njihovi urednici imali su

¹² Vinko Brešić, *Časopisi Milana Marjanovića*, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb, 1990., 164.

Potreba za časopisima uvijek postoji, oni reprezentativniji uvijek su i vrsta ulaznice u područje kulturne razvijenosti, potvrda i propagator književno-kulturne razine i pokazatelj dosega jedne sredine.

kriterije, doista su usmjeravali književnost i njihove stranice bile su ogledalo književnoga i kulturnog života. Neke lucidne i duhovite, a osobito i danas prihvatljive i točne opaske Šimićeve o književnoj kritici i njezinu predmetu – piscima trebalo bi spomenuti u ovome kritičko-informativnom pregledu: »Tko u hrvatskoj književnosti samo pokuša upotrebljavati svoj kritički talent, izvrgava se mržnji pisaca, nije li zaljubljen u ono što pišu, pa i čitalaca, ne veliča li baš knjigu kojom se zanose...« Dalje se ukazuje na potrebu i vrijednost književne kritike: »Da bi neka književna publikacija doista mogla odgovoriti zahtjevima vremena, dakle biti njeno ogledalo i putokaz te pogled u budućnost, potrebno je upornosti i marljivosti, umjetničkog talenta i kritičkog duha, kulture, znanja i energije, potrebno je ljudi koji bi je stvarali.«

Tijekom bavljenja poviješću časopisa izricale su se primjedbe da više nema časopisa koji bi se angažirano i polemički suprotstavljali vladajućoj književnoj modi, da su prevladani kao oblik književnog života i da, što se posebice odnosi na književne časopise, nemaju više određen profil, nego poput poštanskog sandučića tiskaju sve što dobiju te da suviše međusobno slične.

Ipak, časopisi ostaju do danas značajan činitelj naše književne svakidašnjice. Svakako da kao forma književne prezentacije imaju konkurenciju u favoriziranju audiovizualnih medija i stimuliranju masovne kulture, ali i same knjige, što se očituje u sklonosti čitatelja cjelovitosti djela, a ne djelomičnu, fragmentarnu najavljanju. Uspjeli su održati svoj utjecaj i ulogu u oblikovanju i dinamiziranju književnog života. Prerano su proglašeni oblikom elitističke kulturne djelatnosti, jer njihova publika želi preciznije i stručnije oblike informacija i sustavno obavješćivanje o tekućoj književnoj produkciji, djelima i imenima, suvremenim kretanjima i teorijama u domaćoj i drugim književnostima. Potreba za njima uvijek postoji, oni reprezentativniji uvijek su i vrsta ulaznice u područje kulturne razvijenosti, potvrda i propagator književno-kulturne razine i pokazatelj dosega jedne sredine.

U povijesti hrvatske periodike zanimljiva je pojava nicanje lokalnih i regionalnih časopisa. Ta demetropolarizacija kulture¹³ ima svoje dobre i loše strane. Međutim, bez obzira na nedostatnu ekipiranost, često i manjkavost uređivačke politike, takvi časopisi uglavnom su značili kristalizaciju književnih vrijednosti svoje sredine i njihovo uključivanje u širi hrvatski kulturni kontekst. Često su baš takvim časopisima, pa bili oni i iznimno kratka vijeka, određene regije prvi put dobile svoj kulturni identitet, a njihova djelatnost

¹³ B. Bošnjak u tekstu »Književni časopisi«.

značila je širenje prostora književne animacije i uključivanje pokretača, urednika i suradnika takvih časopisa i sredine u kojoj su nastajali u šire književne tijekove i stvaralaštvo. Osim što su prosljeđivali informacije o svojoj regiji, služili su i za zadobivanje kulturne samosvijesti i sigurnosti. Časopisi su uvijek bili odraz književnog života, jer »što vrijedi za književnost vrijedi i za književne časopise«¹⁴, regulator i usmjeravatelj kulturnih aktivnosti, pa su tako svojim programima, djelovanjem i utjecajima bili pozornica »društvene katarze« vremena u kojem su trajali i u tome je njihov izuzetno značenje i utjecaj na dinamiku kulturnog razvoja.

Dakle, možemo zaključiti da ono što vrijedi za književnost, vrijedi i za književne časopise. Prevlad nekkih struktura i modela i njihova trajnost na određen način odvaja časopis kao zasebnu strukturu u odnosu na ostale književne strukture i omogućuje da ga promatramo proučavajući njegove posebne modele svojstvene periodici, a proučavanje književne periodike daje i znanosti o književnosti nove dimenzije.

Moglo bi se reći da su časopisi zapravo nezaobilazni u bavljenju društvom uopće. U svijetu se trenutačno objavljuje oko 150000 znanstvenih, znanstveno-stručnih i stručnih časopisa za sva područja znanosti i ljudske djelatnosti. U Hrvatskoj izlazi oko 250 znanstvenih, znanstveno-stručnih, znanstveno-popularnih i stručnih časopisa koje

obrađuje nacionalna bibliografija. Oko 80 naslova od tog broja može se razvrstati u šire polje humanističkih znanosti, prema službenoj podjeli *European Science Foundationa* (antropologija, etnologija, folklor, pedagogija – opća i specijalna, arheologija, povijest, medijska istraživanja, umjetnost, muzikologija, klasična filologija, književnost, filozofija, jezikoslovlje, psihologija, religija i teologija). Časopisi daju iznimno velik obol znanstvenomu i stručnomu radu, a taj obol nužno je adekvatno pohraniti

Časopisi su uvijek bili odraz književnog života, jer »što vrijedi za književnost vrijedi i za književne časopise«, regulator i usmjeravatelj kulturnih aktivnosti, pa su tako svojim programima, djelovanjem i utjecajima bili pozornica »društvene katarze« vremena u kojem su trajali i u tome je njihov izuzetno značenje i utjecaj na dinamiku kulturnog razvoja.

i sačuvati za buduće naraštaje i nova, također dobru društva usmjerena istraživanja. Tako se digitalizacija starih izdanja i brojeva časopisa ističe kao značajno pitanje u modernom svijetu. Uz dostupnost digitalnih preslika, važna je i mogućnost uvida u bibliografske podatke o starim časopisima. Digitalizacija omogućuje zaštitu izvornosti i širu dostupnost sadržaja određenog časopisa. U Hrvatskoj treba svakako spomenuti napore Nacionalne i sveučilišne knjižnice u

Zagrebu pri pokretanju portala digitaliziranih starih hrvatskih novina i časopisa, koji je prvi specijalizirani portal izrađen u okviru nacionalnog projekta digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe. Budući da stari hrvatski časopisi pružaju jedinstven izvor podataka o kulturnom, gospodarskom, društvenom, političkom i znanstvenom životu Hrvatske, njihova digitalizacija i sabiranje na jednom virtualnom mjestu ujedno je i značajan korak u izgradnji jedinstvene baze hrvatske znanstvene produkcije, koja nudi mogućnost istraživanja, pohranu i dostupnost te pristup znanstvenicima, istraživačima, ali i široj javnosti.

Časopis Sveta Cecilija kao činjenica društvenog života

Glazba prati ljudski rod od njegovih začetaka, a Sveto pismo na više mjesta govori o sviranju i pjevanju. Nije stoga nimalo začuđujuće da je Crkva glazbu kao neizostavan dio čovjekova života, učinila i neizostavnim dijelom svoje liturgije. Mogu liturgijski čini možda proći i bez glazbe, ali su kao takvi bitno osiromašeni i nedostatni slavljenja Boga, koji je izvor svega kršćanskog poja.

Već je prva Crkva prepoznala pjevanje kao izraz ushita duše pred Gospodinom. Takav ushit nastoji njegovati i Crkva danas. Međutim, suvremena liturgijska glazba na višoj je razini – ona je opisana i propisana; normirana brojnim crkvenim dokumentima.¹⁵ Sve to, naravno, da bi bo-

¹⁴ M. Franičević, »Uvod u diskusiju o našim časopisima«, 44.

¹⁵ Navedimo neke od crkvenih dokumenata koji govore o liturgijskoj glazbi: *Sacrosanctum concilium*, Mu-

gloslužje bilo skladno, primjerno, Boga dostojno.

Tijekom povijesti su u Lijepoj Našoj, ali i u ostatku kršćanskog svijeta, nastajali brojni crkveni napjevi i pjesme u narodu. Danas oni predstavljaju veliko blago, koje svjedoči o tradiciji pučkog muziciranja. Potreba da se to hrvatsko blago očuva javila se već odavna, a sa sigurnošću njezin razvoj možemo pratiti od osnutka časopisa za duhovnu glazbu *Sveta Cecilija* 1877. godine. Očuvanje hrvatske glazbene tradicije nije jedina zadaća tog časopisa, ali svakako se u globaliziranom svijetu nameće kao imperativ.

U prvom broju časopisa, koji je tad nosio podnaslov *List za pučku crkvenu glazbu i pjevanje*¹⁶, jasno je naznačen program časopisa u dvanaest točaka. Ističe se potreba očuvanja narodnih pjesama te promicanje gregorijanskih napjeva¹⁷, ali i stvaranje novih skladbi te djela za orgulje¹⁸. Cilj je proširiti »ukusno i pristojno« pjevanje, koje bi zaživjelo u narodu. Uz glazbeni dio (skladbe) časopis je imao i »književni dio«, koji je donosio članke, rasprave, oglase, vijesti i

sicam sacram, Liturgicae instaurationes i drugi.

¹⁶ Taj podnaslov časopis će zadržati do 1907. godine.

¹⁷ Gregorijansko pjevanje označava jednoglasno liturgijsko pjevanje Katoličke Crkve na latinskome, nastalo u ranome srednjem vijeku. Svoje ime dobilo je po papi Grguru Velikome, koji je bio reformator bogoslužnog pjevanja. I danas ono zauzima važno mjesto u crkvenim obredima.

¹⁸ Orgulje, koje se zbog svojih zvukovnih mogućnosti nazivaju »kraljicom glazbala«, primarni su glazbeni instrument u crkvi.

slično, svjedočeci da je svaki časopis ujedno i činjenica kulturnog i književnog života.

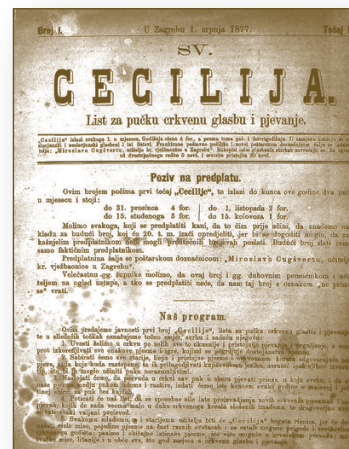
Ciljevi časopisa *Sveta Cecilija* u većini uređivačkih postavki do danas ostaju nepromijenjeni. Već u prvom broju izrečena je zadaća lista koju on ima i danas: »Pjesma je izraz čuvstva, kao što je riječ izraz misli. Zadaća je pako našem listu njegovati pjesmu crkvenu, indij pjesmu potekli iz osjećanja nabožnoga.«

Povijest tog časopisa možemo podijeliti na tri razdoblja: prvo – od 1877. do 1884., drugo – od 1907. do 1944., te treće – od 1969. do danas. Svako od tih razdoblja nosilo je sa sobom nove uspjehe i dostignuća, ali i nove teškoće i zapreke, prateći zbivanja na širem društvenom planu. Povijest se ne može razdvajati, pa tako ni povijest glazbe, liturgije, književnosti, društva i same *Svete Cecilije*. Simultan tijek povijesti različitih čimbenika ljudskog života izrodio je ono što danas svjedočimo.

Prvo razdoblje

Prvi broj časopisa *Sveta Cecilija* izišao je 1. srpnja 1877. godine, pod uredničkom palicom osnivača Miroslava Cugšverta. Glazbeni urednik prve dvije godine bio je Ivan pl. Zajc. Časopis pokreću hrvatski cecilijanci u duhu cecilijanskog pokreta¹⁹, čija je zadaća bila obnoviti, produbiti i pročistiti crkveno, tj. bogoslužno pjevanje. Časopis je donosio članke o crkvenoj

¹⁹ Pokret, kao i časopis, ime je dobio po svetoj Ceciliji, zaštitnici glazbe i glazbenika. *Sveta Cecilija* kršćanska je mučenica koja je živjela u 3. stoljeću u Rimu. Crkva njezin spomendan slavi 22. studenoga.

glazbenoj praksi, o sviranju orgulja i pjevanju. Glazbeni prilozi donosili su pak obrade izvornih pučkih crkvenih pjesama i nove skladbe domaćih autora. U tom razdoblju, koje završava 1884. godinom, časopis je izlazio neravnomjerno. Premda je izlazio kratkotrajno, dobio je povijesno značenje kao prvi pokušaj pokretanja stručnoga glazbenog časopisa u Hrvatskoj.

Drugo razdoblje

Nakon prekida u izlaženju časopis je ponovno ugledao svjetlo dana 1907. te je bez prekida izlazio do 1944. Tadašnji podnaslov bio je *Smotra za promicanje crkvene glazbe*. Od 1909. *Sveta Cecilija* nosi podnaslov *List za crkvenu glazbu sa glazbenim prilogom*. Konceptcija časopisa bila je trodijelna; sastojao se od članka, feljtona i glazbenih priloga. Urednici *Svete Cecilije* prve dvije godine bili su Milan Zjalić i Mirko Novak te od 1909. do 1913. sam Milan Zjalić. Od 1914. Janko Barlé postao je urednik, a na toj funkciji ostao je do smrti 1941. godine. Nakon njega urednikom kratko postaje Ivan Kokot te od 1942. godine Albe Vidako-

vić²⁰. Glazbeni urednik od 1907. do 1942. bio je Franjo Dugan, a od 1943. sam Albe Vidaković je i urednik lista i urednik glazbenog priloga. To su bile najplodnije godine lista, koji je tada imao i velik broj suradnika. Nakon Drugoga svjetskog rata Albe Vidaković je dva puta pokušao obnoviti časopis, no 1946. uspio je izdati samo jedan broj. Časopis će ponovno biti pokrenut tek 1969. godine.

Treće razdoblje

Nakon dulje stanke *Časopis za duhovnu glazbu Sveta Cecilija* obnovljen je 1969. godine kao glasilo Instituta za crkvenu glazbu Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu. Urednik je bio Anđelko Milanović, a urednik glazbenog priloga profesor Anđelko Klobučar. Posebna zasluga za obnovu časopisa pripada Mihi Demoviću, koji je bio tajnik lista. Također velike zasluge za izlaženje časopisa pripadaju i dugogodišnjemu tajniku Instituta za crkvenu glazbu vlč. Josipu Korparu, koji je tu funkciju obnašao od 1971. od 1996. godine. Časopis od ponovnog pokretanja 1969. do danas izlazi redovito dva puta godišnje. *Sveta Cecilija* neraskidivo je vezana uz rad i djelovanje Instituta, a ujedno je i glasilo Hrvatskog društva crkvenih glazbenika. U uvod-

niku prvog dvobroja 2013. godine, kad je Institut za crkvenu glazbu »Albe Vidaković« slavi 50. obljetnicu osnutka, urednik Miroslav Martinjak piše: »Institut i časopis »Sveta Cecilija« uzajamno su se podupirali i širili ideje Drugoga vatikanskog sabora, koje su doista bile prisutne kako u pedagoškome odgoju i školovanju crkvenih glazbenika, tako i u mnoštvu članka profesora Instituta i Bogoslovnog fakulteta koje čitamo u časopisu minulih pedeset godina. (...) Djelovanje Instituta sigurno je dalo snažne temelje hrvatskoj crkvenoj glazbi, školovani su mnogi orguljaši, voditelji liturgijskog pjevanja, objavljene pjesmarice za liturgijsku primjenu, održani mnogi seminari za crkvene glazbenike, priređeni mnogi koncerti, revitaliziralo se gregorijansko pjevanje i izišlo iz crkvenih zidina i postalo atraktivno i zanimljivo mnogima.«

Sveta Cecilija pred izazovima suvremenog svijeta

Premda je svjedočio i odolijevao brojnim procesima u druš-

tvu i crkvi (Drugi vatikanski koncil, Drugi svjetski rat i sl.), časopis *Sveta Cecilija* danas se susreće s drugačijim problemima. Novo vrijeme donosi i nove izazove. O tome svjedoči urednik Miroslav Martinjak u uvodniku drugog dvobroja 2012. godine, kad je časopis slavio 135. obljetnicu postojanja: »Često se pitamo čime ćemo popuniti novi broj. Nema članaka, nema skladbi, jednostavno, nema materijala, no onda se odjednom dogodi kao neko čudo. Jave se naši suradnici iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine ili susjedne Slovenije sa željom da objave članak, studiju, skladbe ili tome slično. Ne treba svemu prepisivati nadnaravna svojstva, ali vjerujemo da nam mučenica sveta Cecilija, po kojoj časopis nosi ime, svojim zagovorom uvijek priteče upomoć. Naime časopis *Sveta Cecilija*, od samog početka svoga izlaženja davne 1877. godine, časopis je volontera i samo na toj bazi opstoji. Stoga je teško planirati sadržajnu stranu časopisa od broja do broja kad ne možemo naručivati radove, zbog financijskih problema.«

²⁰ Albe Vidaković bio je svećenik, pedagog, skladatelj i muzikolog, predstavnik reformatorskoga cecilijanskog pokreta u Hrvatskoj. Zaslužan je za osnivanje učilišta za crkvene glazbenike u sklopu Teološkog fakulteta u Zagrebu 1963. godine. Međutim, preminuo je već nakon prvih mjeseci rada Instituta za crkvenu glazbu. Danas Institut nosi njegovo ime.

U vremenu konvergencije medija, sveprisutne informatizacije i digitalizacije²¹ časopis *Sveta Cecilija* odgovorio je i na te nove zahtjeve. Izdavačka kuća »Glas Koncila« pokrenula je 2008. godine internetsku stranicu časopisa. *Sveta Cecilija* tako je dobila novu komunikacijsku platformu koja, uz tiskano izdanje, potvrđuje časopis kao prvotno komunikacijski medij.

Isto tako u siječnju 2010. godine pokrenut je portal digitaliziranih starih hrvatskih novina i časopisa, kao rezultat dugogodišnjeg rada na projektu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.²² Portal nudi stare brojeve hrvatskih časopisa i no-

vina uz podatke o njima. Na taj se način iznimno vrijedna izvorna baština s kraja 18. i početka 19. stoljeća, iz vremena prvih nastojanja za pokretanjem hrvatskih tiskovina, čuva i čini dostupnom široj javnosti. Među naslovima časopisa na portalu *Stari hrvatski časopisi*, dostupni su i brojevi časopisa *Sveta Cecilija* iz razdoblja od 1877. do 1944. godine.

Zaključak

Svaki je časopis svojevrstan biljeg vremena i svjedok društvenih (povijesnih!) zbivanja, koje, izravno ili neizravno, riječima (a u ovom slučaju i notnim pismom!) oslikava na svojim stranicama. Časopis *Sveta Cecilija* bilježio je ne samo glazbenu, već i širu društvenu, kulturnu i književnu sliku Hrvatske, ali i šire. Valja pritom naglasiti da se te »slike« Hrvatske često isprepliću, a upravo nam taj časopis na to ukazuje.

Slijedeći spoznajnu nit vraćamo se opet na početak: ono što vrijedi za književnost vrijedi i za

književne časopise. To ćemo, ipak, proširiti: ono što vrijedi za glazbu, vrijedi i za glazbene časopise; ono što vrijedi za Crkvu, vrijedi i za crkvene časopise. *Summa summarum*: ono što vrijedi za društvo, vrijedi i za časopise. Časopisi su imanentno društvene činjenice. Bez obzira na njihovu specijalizaciju, stručnu opredijeljenost i slično, oni neminovno prate društvena zbivanja i u zalog budućim naraštajima ostavljaju ogledalo vremena u kojem su nastajali. Časopisi su uvijek bili prostor za nove ideje, prostor za rasprave i polemike, prostor već spomenute »društvene katarze«. Njihov utjecaj bio je vidljiv na područjima društvenog života kojima su bili okrenuti. *Sveta Cecilija* tako je bila uvijek važan čimbenik glazbenog života ne samo Crkve, već općenito klasične glazbene scene u Hrvatskoj. Njezin utjecaj na glazbeni, kulturni (glazba jest kultura!) i društveni život Lijepa Naše vidljiv je i danas. Sudeći prema tome, bit će zasigurno vidljiv još dugo vremena. Prigodno se stoga čini završiti riječima muzikologa Petra Zdravka Blajića povodom stogodišnje obljetnice izlazenja tog časopisa: »Kao što je kroz svojih 100 godina *Sv. Cecilija* bila pratilac i bilježnik našeg kulturnog, posebno glazbenog života, nadamo se da će to i unaprijed ostati; kao što je bila propagator i inicijator novoga, vjerujemo da će tako i u budućnosti biti i ostati nezaobilazno vrelo za upoznavanje hrvatske kulturne, crkvene i glazbene baštine.«²³

²¹ Riječ je o procesu koji su sveprisutni u suvremenom medijskom prostoru, a označavaju spajanje više medija u jedan stvaranjem tzv. novih medija, korištenje interneta, koji se temelji na digitalnom (brojevnom) zapisu podataka.

²² Fond starih hrvatskih novina i časopisa u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu dugačak je 48 km te je ujedno i jedan od najznačajnijih takvih zbirki u Hrvatskoj.

²³ Petar Zdravko Blajić, "Sveta Cecilija, 1978.", u: *Crkva u svijetu*, br. 1, 1979., str. 94.

Literatura

BAKIJA, Katja: *Časopis Dubrovnik cviet narodnog književstva, Kolo*, 4 (2002.), 23 – 81.

BALOBAN, Stjepan: »Znanstveno-nastavni i znanstveno-istraživački instituti – bogatstvo Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu«, *Bogoslovska smotra*, 4 (2014.), 697 – 721.

BLAJIĆ, Petar Zdravko: *Sveta Cecilija*, 1978., *Crkva u svijetu*, 1 (1979.), 92 – 94.

BOŠNJAK, Branimir: »Književni časopisi«, *Republika*, XXXVI/3 (1980.), 254 – 266.

BREŠIĆ, Vinko: *Časopisi Milana Marjanovića*, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb, 1992.

FLAKER, Vida: *Časopisi hrvatskog modernističkog pokreta*, HFD, Zagreb, 1977.

FRANIČEVIĆ, Marin: »Uvod u diskusiju o našim časopisima«, *Letopis Matice srpske*, 362/1 (1948.).

HERGEŠIĆ, Ivo: *Hrvatske novine i časopisi do 1948.*, Matica hrvatska, Zagreb, 1936.

IVANIĆ, Dušan: »O prirodi časopisa«, *Književna istorija*, 6 (1973.).

LONČAR, Mate: »Časopisi Miroslava Krležea«, *Krležin zbornik* (urednici I. Frangeš i A. Flaker), 1963.

MARJANOVIĆ, Stanislav: *Fin de siecle hrvatske moderne (generacije mladih i časopis »Mladost«)*, Revija – Izdavački centar Radničkog sveučilišta »Božidar Maslarić«, Osijek, 2000.

MARTINJAK, Miroslav: »Glazbeno stvaralaštvo okrenuto sadašnjosti i budućnosti«, *Sveta Cecilija*, 3 – 4 (2012.), 1.

MARTINJAK, Miroslav: »Pedeseta obljetnica osnutka Instituta za crkvenu glazbu »Albe

Vidaković Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu«, *Sveta Cecilija*, 1 – 2 (2013.), 1.

ŠIMIĆ, Stanislav: »Književna smotra«, *Hrvatsko kolo*, 6 (1953.), 114 – 124.

ŠIMIĆ, Stanislav: »Motori književnosti«, (*Hrvatsko kolo*, Zagreb, 1953.) *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knjiga 102, Zagreb, 1975.

VAUPOTIĆ, Miroslav. »Književni časopisi, 1914.–1960.«, *Panorama hrvatske književnosti XX stoljeća* (uredio Vlatko Pavletić), Zagreb, »Stvarnost«, 1965.

Internetski izvori:

Časopis *Sveta Cecilija*, br 1. 1877.

<http://dnc.nsk>. (prosinac 2014.)

<http://www.glas-koncila.hr/cecilija>

Sažetak

Časopisi su uvijek odraz kulturnog života, pozornica »društvene katarze« vremena u kojem su nastajali i trajali. Časopisi su filtri društvenih i kultur-

nih utjecaja i važna sastavnica povijesti umjetnosti, književnosti i glazbe, a tijekom povijest nezanemariv je njihov utjecaj na razvitak i bogaćenje informativnoga kulturnog standarda.

Proučavanje periodike daje povijesti i znanosti o kulturnim fenomenima nove dimenzije i nove spoznaje, stoga su i časopisi, posebice oni dugovječni, važan dio zgrade svake nacionalne kulture, moderator njezina razvoja i pokretačka snaga umjetničke produkcije koja vuče naprijed. U tom kontekstu je i časopis *Sveta Cecilija* uvijek bio važan čimbenik glazbenog života ne samo Crkve, već općenito klasične glazbene scene u Hrvatskoj, prateći na svojim stranicama ne samo glazbeni, već i širi društveni, kulturni i književni život Hrvatske.

Glavne riječi: periodika, *Sveta Cecilija*, hrvatska glazbena baština, crkvena glazba, stari hrvatski časopisi.

Sveta Cecilija

Najstariji časopis za sakralnu glazbu

Čitajte nas i na internetu!

<http://www.glas-koncila.hr/cecilija/>